

Magyar Helsinki Bizottság

*A Magyar Helsinki Bizottság jelentése az
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Aszódi Javítóintézetében
2014. május 26-27-én látogatásról*

A jelentés elkészítését az Európai Unió „Alapvető jogok és polgárság” programja támogatta. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió véleményét tükrözi.

Emberi Erőforrások Minisztériuma Aszódi Javítóintézet, Általános Iskola, Szakiskola és Speciális Szakiskola

Monitorozó látogatás időpontja: 2014. május 26-27.

1. Az Intézettel kapcsolatos általános információk

A látogatás során Szarka Attila igazgató és munkatársai nyújtottak segítséget a Magyar Helsinki Bizottságnak a monitorozáshoz, az együttműködés kifejezetten konstruktív és informatív volt.

A több évtizede a gyermekvédelem területén és 31. éve az Aszódi Javítóintézetben dolgozó intézetvezető 1990/1991 óta igazgatója is a létesítménynek. A dolgozók fluktuációja nem jellemző, többen évtizedek óta dolgoznak az intézményben, vannak olyanok, akiknek családjai már generációk óta „intézeti” alkalmazottak. A dolgozók többsége aszódi vagy a környéken lakik. Egy-két dolgozó jár Budapestről. Az intézet területén több szolgálati lakás is található, amelyek többsége a látogatás idején is lakott volt. Igaz, több lakásban már idősebb, nyugdíjas dolgozók élnek, akik közül többen megvásárolták az egykori szolgálati lakásukat.

A jelentés elkészítése során a fiataalkorú és gyermekkorú fogvatartottak elnevezésére az intézet által használt („gyerek”, „növendék”) kifejezést alkalmazzuk, az elhelyezésükre szolgáló helyiségekre pedig szintén az intézet által használt terminológiát („csoport”).

2. Fizikai körülmények

Az 1884-ben megnyitott, 140 hektáron fekvő, „sérülésspecifikus gondozási – nevelési – fejlesztési rendszert” működtető intézet jelenlegi befogadóképességét 160 főben határozták meg 2011-ben, a vizsgálat idején a napi létszám 112 fő, amelyből 93 gyerek volt jelen. Az intézetben kizárólag javítóintézeti nevelést hajtanak végre országos illetékességgel, 12–21 év közötti fiúk számára.

Az igazgató tapasztalata szerint azok a fiatalok, akik az előzetes letartóztatásukat is javítóintézetben töltik, sokkal együttműködőbbek a javítóintézeti nevelés végrehajtása során, mint a bv. intézetből érkező fiatalok. Ez utóbbiaknál a rezsistigmák erőteljesebben jelen vannak, és hajlamosak opponálni a javítóintézet pedagógiai rendszerét („a bv.-ben meg kell küzdeni, itt nem”). Őket nehezebb szabálykövetésre ösztönözni, illetőleg gyakrabban kerülnek konfliktusba társaikkal is. A fiatalok több mint 50%-át előzetes letartóztatásukat követően fogadják be. Az előzetes letartóztatottak 1/3-a javítóintézetből (Debrecen, Szőlő utca), 2/3-a bv. intézetből érkezik az intézetbe. A növendékek 55–60%-a a bűncselekmény elkövetését megelőzően gyermekvédelmi intézményben, több közülük speciális gyermekotthonban élt.

A JAVÍTÓINTÉZETBE ADOTT ÉVBEN BEFOGADOTT gyermekvédelmi gondoskodásból bekerült, ILLETVE NEM gyermekvédelmi gondoskodásból NÖVENDEKEK

	2011.	2012.	2013.
Gyermekevédelmi gondoskodásból bekerült	47 fő (45 %)	42 fő (42 %)	32 fő (43 %)
Nem gyermekevédelmi gondoskodásból bekerült	58 fő (55 %)	63 fő (63 %)	43 fő (57%)
összesen	105 fő	100 fő	75 fő

A Btk. 1995. évi módosítása (1995. évi XLI. törvény a büntető jogszabályok módosításáról) határozott idejűvé tette¹ a javítóintézeti nevelés intézkedését, míg korábban a bírói – határozatlan időre szóló – ítéletet követően annak időtartamáról az intézet döntött. Az új Btk. pedig bővítette a javítóintézeti nevelés kiszabásának lehetőségét, mind a gyermekek életkora, mind a elrendelés időtartama tekintetében.

A növendékek elhelyezése jelenleg összesen 12 csoportban, köztük két korrekciós, egy pszichopedagógiai, egy zárt két befogadó és hat normál, ún. otthon csoportban történik. Folyamatban van a 14 év alatti és a 19 év fölötti növendékek elkülönített, komplex jellegű (oktatás-terápia-munkáltatás) elhelyezésének kialakítása és a velük kapcsolatos fejlesztő programok kidolgozása, valamint a szakmai személyzet kompetenciáinak meghatározása, továbbá a toborzás és kiválasztás eljárásának megindítása.

A gyermekek többsége 15-17 év között van, 14 évesnél fiatalabb és 20 évnél idősebb fiatalok a látogatáskor nem volt az intézetben. Általában csoportosan elkövetett, vagyon elleni bűncselekmények miatt kerülnek be. Vannak már „nagy ítéletesek is”, 3-4 évig terjedő javítóintézeti neveléssel.

Az intézet az igazgató elmondása szerint 140-160 gyerek elhelyezése esetén minden probléma nélkül a jelenlegi színvonalon tudja elvégezni a jogszabályokban előírt feladatát. A látogatás idején

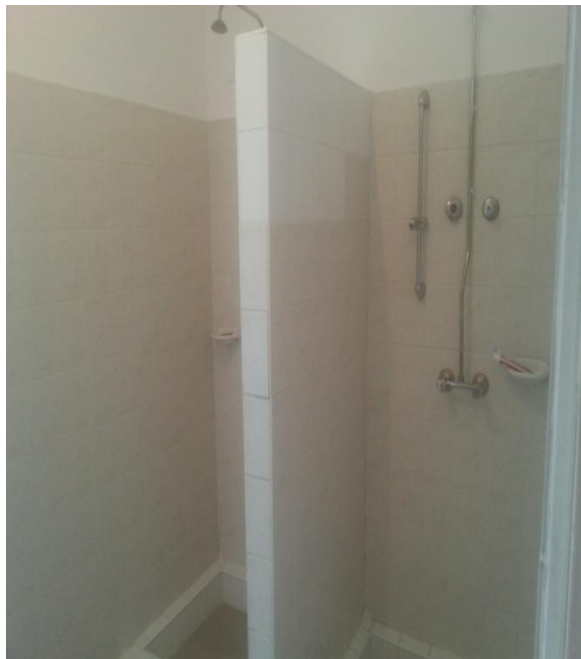
¹ Régi Btk. 118. § (1) bekezdése szerint „Javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalok eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges. (2) A javítóintézeti nevelés tartama egy évtől három évig terjedhet.

(3) A bíróság azt, aki a javítóintézetben legalább egy évet eltöltött, ideiglenesen elbocsátja az intézetből, ha a kiszabott javítóintézeti nevelés felét már letöltötte és alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető. Az ideiglenes elbocsátás tartama azonos a javítóintézeti nevelés hátralevő részével, de legalább egy év.”

összesen 93 gyerek volt az intézetben (ezen felül 6 eltávozáson volt, 6 szökésben, 1 pedig adaptációs szabadságon, 6-an pedig bár az intézet nyilvántartásában is szerepeltek, előzetes letartóztatásban voltak már másik intézetben, valamint 15 fő esetében volt előreküldött ítélettel), az átlagos telítettség 2013-ban 104 fő volt. Így az egyes csoportok a szokásos 12-15 fő helyett 7-8 gyermek közösségét jelentették. A megfigyelők számára érthetetlen, hogy a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézeténél sokkal jobb körülmények közötti fogvatartást biztosító javítóintézetben miért nem helyeznek el bíróságok annyi gyermeket, amennyi nevelését normál kapacitás mellett megfelelően el tudja látni. Az intézetigazgató ezzel kapcsolatos kérdésre elmondta, hogy több évtizedes tapasztalata alapján nem lát szakmai szempontból releváns különbséget a bv. intézeti szabadságvesztésre ítélt fiatalkorú fogvatartottak és a javítóintézeti nevelésre ítélték kezelése között. A megfigyelők osztják ezt az álláspontot.

2.1 Elhelyezés

A különböző kategóriájú csoportok a „fő” és az „otthon” épületben egymástól elkülönített lakóegységeiben vannak elhelyezve. Az egyes csoportok részlegei differenciáltak, általában az alábbi helyiségekből állnak: két többágyas – jellemzően két ágyas – hálóból, zuhanyzóval ellátott fürdőszobából és WC-ből, egy nappaliszerű tágas, központi elhelyezkedésű, kanapékkal és más ülőalkalmatosságokkal ellátott közösségi térből, a hideg étkezésekre szolgáló, hűtővel ellátott teakonyhából és a nevelői helyiségből.

Egyes csoportok nappali tereiben található számítógépek (amelyeken tervezetten, szabályozottan és ellenőrzöttén játszhatnak a gyerekek délután), tévé, kisállat (teknős, tengerimalac, csincsilla, kanári) terráriumok vagy kalitka, könyvespolc. Mindegyik csoportnak van ventilátora a nyári hőség ellen. A zárt csoportban légkondicionáló berendezés is üzemel

2.2 Ellátás, napirend

Étkezés

Az intézet 300 adagos saját főzőkonyhával rendelkezik, így a gyerekek teljes körű ellátást kapnak. Néhányan a város idősebb lakosai közül ugyanezt az ételt hordják el és fogyasztják. Étkeztetés napi ötször történik. Az ebéd, valamint heti kétszer (kedden és csütörtökön) a vacsora meleg étel. A legtöbb étkezés a központi étkezőben történik. A tízórait az iskolában és a munkahelyen fogyasztják el. Olykor hideg ételt a csoport étkezőjében esznek. A gyerekek általános beszámolója az étkezésről vegyes volt, egy részük szerint az étel megfelelő, a megfigyelők – akik ugyanezt az ételt fogyasztották a látogatás során - tapasztalatai ezt alátámasztják, míg a növendékek másik része egyhangúságra panaszkodott (szinte soha nincs zöldség és gyümölcs, a reggeli ugyanaz, mint az előző napi vacsora, a hideg étkezés során nagyon sokszor van vajas/zsíros kenyér szalámival vagy anélkül), illetve a repeta hiányát említette. Minden csoport rendelkezik hűtőszekrénnel, mikrohullámú sütővel, rezsóval. A csoportokban folyamatosan biztosított a kenyér, zsír, vaj ellátás, annak érdekében, hogy a rendszeresített étkezések közötti időszakban is csökkenthetővé váljon az éhségérzet, illetve egyszerűen enni tudjanak a gyerekek, ha megéheznek. Az étkezési normára figyelemmel a fő étkezések alkalmával kettő repeta biztosított. Az étkező higiéniai szempontból megfelelő.

Ruházat

A növendékek kényelmes tréningruhákat hordtak a látogatás ideje alatt, „kinti”/utcai ruhában nem tartózkodhatnak bent. A saját ruházat használata engedélyezett, de a Rendtartás szerinti módon, használatához külön engedélyt kell kérni. A Rendtartás 13 § (3) bekezdésében foglaltak alapján a fiataikorú a törvényes képviselője hozzájárulásával, és az intézet igazgatójának engedélyével az intézetben saját ruháját használhatja. A Rendtartás idézett szakaszával összhangban a Házirend 3. pontja kimondja, hogy az intézetben az előírt vagy engedélyezett öltözetet kell viselni. A növendékek saját ruhát csak nevelői engedéllyel tarthatnak, viselhetnek, azt el nem cserélhetik és el nem adhatják.

Az ágyneműket elmondás alapján kéthetente, a ruhaneműket (törülközőt is), hetente mossák központilag részükre. Ugyanakkor a házirendben a megfigyelők nem találtak szabályt arra vonatkozóan, hogy a ruházatot kinek és milyen rendszerességgel kell tisztán tartania.

Intézet megjegyzése

Erre vonatkozóan nincs szabályozás a Házirendben. A Hetirendben van meghatározva, hogy „ruhacsere, ágynemű csere” 12:45-14:00 között biztosított. A Házirend 2. pontjában került szabályozásra az, hogy a növendékek kötelesek az intézeti és saját ruházatot gondosan kezelni, rendben tartani.) Ezt a tevékenységet a Házirendben részletezve szabályozni fogjuk. A témához kapcsolódva megjegyzést érdemel az, hogy gyerekek a saját tulajdonú ruhájukat a csoportokban lévő mosógépekben mossák, míg a központilag biztosított ruházatot a mosodában mossuk ki részükre.

Zsebpénz, díjazás

A növendékek zsebpénze havi 5 ezer forint körül alakul, ebből tudnak vásárolni is. A vonatkozó rendelet szerint a zsebpénz összege a mindenkori nyugdíjminimum (28.500 forint 2014-ben) 15-20%-a lehet (4275-5700 forint 2014-ben). A házirendben nem találtunk rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a nevezett keret alapján mennyi zsebpénzt kapnak a növendékek.

Az intézet igazgatója a zsebpénz szabályozásával és mértékével kapcsolatban az alábbiakról tájékoztatta az Bizottságot

A Rendtartás 5. § f) pontja értelmében az intézet igazgatója belső szabályzatban határozza meg a fiatalok zsebpénzének kezelésére vonatkozó előírásokat. Intézetünk „A növendékek zsebpénz és ösztöndíjának, egyéb pénzének elszámolása, kezelése és a zsebpénzkarton vezetése” elnevezésű belső szabályzatban eleget tesz ennek a jogszabályi előírásnak. Részletesen pedig a gyakorlat a következő: A vonatkozó rendelet szerint a zsebpénz összege a mindenkori nyugdíjminimum (28.500 forint 2014-ben) 15-20%-a lehet (4275-5700 forint 2014-ben). Tehát a növendékek zsebpénze havi 4300 forint, szabadon felhasználható, nincs korlátozva, hogy mit vásárolnak. Minden gyermeknek azonos összeg. Ezen fölül az intézet meghatározott egy 4200 Ft-os maximális összeget, úgymond „jutalomzsebpénzt” amely gyermekenként változhat az iskolai, csoportbeli-, valamint a gazdaságban vagy a műhelyben végzett foglalkozáshoz való hozzáállása arányában. Így a két összeg adja ki a 8500 Ft-ot.

Ezen fölül a növendékek havi 2000 Ft-ot kapnak tisztálkodási szerek, fehérnemű vásárlására. Az összeget a helyi boltokban árusított termékekre válthatják be. Ez nem kötelező, de így tartjuk gazdasági szempontból megfelelőnek.

A teljes összeg 20%-át letétbe helyezzük a növendék számára azzal a céllal, hogy elbocsátása esetén legyen egy kezdő tartaléka.

A megfigyelők jogi álláspontja szerint a gyakorlat mindenben megfelel a jogszabályi előírásoknak, jogtechnikai problémaként azonban kifogásolhatónak vélik, hogy a zsebpénznek a Rendtartás által meghatározott kereten belül alkalmazott mértékét a Házirend nem tartalmazza. Álláspontunk szerint a Rendtartás 6. § (1) g) pontja alapján is erre a következtetésre juthatunk.

Néhány gyerek panaszkodott, hogy nem a megfelelő/általa kért higiéniai terméket veszik meg számukra. Ez nem egyszerű probléma, mert a „menő” sampon vagy dezodor – ahogyan a „menő” póló vagy sportcipő – aránytalanul felértékeli a tulajdonosát, ezért az ezek megszerzéséért folyó vetélkedés során a gyengébbek pórul járhatnak. Az intézet jó okkal érzékeny a gyerekek közti különbségekre, igyekszik elkerülni a feszültségeket. Ez magyarázza, hogy az olcsóbb higiéniai cikket vásárolják meg, a megfigyelők ezt a korlátozást jogszerűnek tartják.

Az intézet igazgatója közölte, hogy nem korlátozásnak tekintik ezt az eljárást. Ennek keretében a szükséglet/igény ésszerű és célszerű kielégítése úgy valósul meg, hogy közben a pénzzel való felelős gazdálkodást is gyakorolhatja a növendék.

Napirend

A gyerekek részletes napirendjét a házirend 3. sz. melléklete határozza meg. Ébresztő 5.45-kor van, majd a gyerekek rendbe teszik a csoportszobákat, 6.50-kor „átadja” az éjszakai felügyelő az

iskolában az oktatónak / a munkacsoportban a szakoktatónak a gyerekeket, 12.45-kor a nappali nevelő átveszi a gyerekeket. Ebéd folyamatosan van 13.00-14.00 között (ez a gyakorlat, a napirend 13.20-as időpontot jelöl, de ezt nyilván nem lehet tartani, hiszen a különböző csoportok külön ebédelnek).

Az igazgató tájékoztatta a megfigyelőket, hogy az észrevételre tekintettel a Napirendet módosítani fogják úgy, hogy 13:00-14:00 között valósul meg ez a tevékenység

14.00-18.30 között vannak a közelebből meg nem határozott nevelő, pszichológus, terapeuta által irányított, tematikus tartalmú egyéni-, és csoportfoglalkozások. Vacsora 18.30-tól van, takarodó pedig 21.45-kor. (A későbbiek szempontjából lényeges, hogy a szabad levegőn tartózkodásnak tehát nincs napirendben kijelölt időtartama még utalásszerűen sem.)

Intézet igazgatójának megjegyzése:

A **Rendtartás 23. §** (6) bekezdése szerint gondoskodni kell az egészséges fejlődését biztosító, mozgásigényét kielégítő sportolási lehetőségekről.

A Rendtartás ezen túlmenő szabályozást nem tartalmaz, kifejezetten a szabad levegőn tartózkodás tevékenységet nem határozza meg. Az egészséges életmód szempontjából is alapvetően fontos ugyanakkor ennek biztosítása. Ezért az időjárásra tekintettel rendszeresen tervezzük és biztosítjuk az épületen kívüli tevékenységeket. Ezek a tevékenységek a teljesség igénye nélküli felsorolásban: sport, a külső körletek karbantartása, a park gondozása, a zöld területi részek karbantartása, szalonnasütés, tobozgyűjtés, stb. Tehát minden esetben konkrét feladathoz, tevékenységhez kötött időtöltés. Az épületen kívül szervezett és irányított tevékenykedtetés módszerét alkalmazva valósul meg a szabad levegőn tartózkodás. A kötelező és az irányított szabadidős tevékenységek szervezése során kiemelt figyelmet fordítunk az időjárás függvényében az épületen kívüli programok biztosítására.

Megfigyelők kommentje: a Rendtartás valóban nem tartalmaz a napi egy órás szabad levegőn tartózkodásra vonatkozó előírást, ahogy az a szabadságvesztés büntetés vagy éppen a rendőrségi fogdai fogvatartás szabályai esetében ismert. Ugyanakkor a vonatkozó nemzetközi sztenderdek a napi egy órás szabad levegőn tartózkodást elvárják (pl. Európai Börtönszabályok, 27.1 pont). Az Intézet által a csoportnaplók alapján megküldött kimutatás szerint a 10. csoportnak két hónap alatt (2014. április-május) 16 napon volt szabadtéri tevékenysége, ugyanez a pszichopedagógiai csoport vonatkozásában 19 nap (de egyes alkalmakkor csak 2-2 fő volt valamilyen szabadtéri programon), míg a zárt csoportban is több mint 15 olyan nap volt ez idő alatt, amikor a csoportnapló szerint nem volt szabadtéri tartózkodás. Ezek időtartamát a kimutatások alapján nem tudjuk megállapítani. Mindezek alapján fenntartjuk azt a megállapítást, hogy a szabad levegőn tartózkodás belső szabályozása és gyakorlata is érdemben javítható, hazai egyértelmű előírás hiányában különös tekintettel a nemzetközi normákra.

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Közvetlen Fenntartású Intézmények Főosztálya kifejtette, hogy az Aszódi Javítóintézet növendékei részére rendszeresen biztosított a sportolás, mozgás lehetősége, amely jó idő esetén szabad levegőn valósul meg. A növendékek részt vesznek az intézmény parkjának gondozásában, foglalkoztatás keretében mezőgazdasági munkákban segédkeznek az intézet gyümölcsösében, amely alkalmakkor szintén megvalósul a szabad levegőn tartózkodásuk. A Főigazgatóság hozzátette, hogy meggyőződésük, hogy a javítóintézetben elhelyezett fiatalok szabad levegőn tartózkodása napirendi szabályozás nélkül is megvalósul.

Minden csoportnak van televíziója a közösségi helyiségben, szabad idejükben bármikor nézhetik délután a tévét, de meg kell egyezniük abban, melyik csatornát választják. Az itt lévő számítógépeken internetezésre nincs lehetőség, kivéve számítástechnika órán (akkor is felügyelet mellett, csak bizonyos oldalakat lehet böngészni).

3. Befogadás

A fiatait a befogadását követően az ún. befogadó csoportban helyezik el általában 30 napra, annak érdekében, hogy a személyiségét megismerjék, esetleges fogyatékosságait megállapítsák, és a leginkább megfelelő nevelőt és csoportot jelöljék ki számára. 30 napnál rövidebb elhelyezésre ebben a csoportban akkor kerül sor, ha hamarabb kiderül, hogy a növendéket valamelyik speciális csoportban szükséges elhelyezni. A pszichológusból, pedagógusból, gyógypedagógusból álló bizottság által készített szakmai vélemény képezi az alapját a nevelők által készített egyéni nevelési tervnek is, amely kijelöli a gyermek nevelése során alkalmazandó személyiségfejlesztés irányát és tartalmát. Életkor vagy elkövetett cselekmény szerinti differenciálás jelenleg nincs az intézetben.

1995-ben, a Szőlő utcai javítóintézet által ellátott feladat, az ún. áthelyező bizottság működtetése megszűnt. Korábban az volt a bizottság feladata, hogy kiszűrje az értelmileg akadályozott és gyógypedagógiai ellátást igénylő gyermekeket. A döntés következtében ez a funkció is átkerült az egyes intézetekhez, így Aszódra is. A gyermekek értelmi képességeit azóta az intézetbe kerüléskor az ún. személyiségvizsgáló bizottság méri fel. Az eljárás célja egy olyan komplex személyiségfejlesztési felmérés, amely kiválasztja az értelmileg akadályozott gyermekeket társaik közül. A dolgozók elmondása szerint átlagosan 30% körüli az értelmileg akadályozott, értelmi képességeiben sérült fiatal.

A növendékek többsége ebben az épületben tartózkodik

Ha már befogadáskor megállapítható egy gyermekről, hogy függő vagy más pszichés problémája lehet, illetve sérülékeny csoporthoz tartozik (pl. vállaltan homoszexuális vagy szemérem elleni bűncselekményt követett el), saját védelme érdekében a pszicho-pedagógiai csoportba helyezik el. Az értelmi képességei terén akadályozott vagy tanulásban súlyosan elmaradt gyermekek pedig a korrekciós csoportokba kerülnek. Az egyik korrekciós csoportban azt mondták, hogy a K-val jelölt csoportba kerülni (legyen az bármennyire szakmailag indokolt), szégyennek számít, az ezekben a csoportokban lévő gyerekeket társaik megvetik, sőt – egyesek panasza szerint – tanáraik is lesajnálóan viselkednek velük. A másik korrekciós csoportban hasonló problémáról nem tettek említést a gyerekek.

Intézet megjegyzése:

A nevelési – gondozási – fejlesztési szempontok alapján elkülönített elhelyezés miatt valóban megélhetik hátrányosan ezt a helyzetet a növendékek, azonban a gyakorlatban semmilyen hátrányos

megkülönböztetés nem éri őket, hiszen ugyanazon az intézeti vagy intézeten kívüli tevékenységeken vesznek részt. Esetükben elsődlegesen a védelmüket biztosítjuk a velük kapcsolatos visszaélésekkel szemben.

A korrekciós csoportban elhelyezett gyermekek elmondásuk szerint együtt tanulnak a többi társukkal, tehát az oktatás terén nincsenek elkülönítve, mivel oktatásuk - képzésük integráltan az egyéni fejlesztés biztosításával valósul meg.

4. Kapcsolattartás

Látogató fogadása

Az intézet fontosnak tartja a családi kapcsolatok fenntartását, ezért szorgalmazza is. Volt példa „kvázi családterápiás kapcsolattartásra” is. A fiatalok minden vasárnap 8-12 óra között fogadhatják hozzátartozóikat az intézmény aulájában. A szakellátott gyermekek gyámjai hétköznap is felkereshetik gyámoltjaikat. (Ezzel a lehetőséggel azonban a gyámok ritkán élnek.) A korábbi gondozási helyek gyermekkel való kapcsolattartásának intenzitása változó. Ha a növendék cselekményét a gyermekotthon dolgozója vagy egy másik gyermek sérelmére követte el, jellemzően nem akarnak vele kapcsolatot tartani, illetve nem fogadják őt az iskolai szünetekben. Ilyen helyzetekben a gondozóhelyek a javítóintézetből elbocsájtott nagykorúak utógondozói ellátását sem szívesen vállalják.

Telefonálás

A gyermekek telefont nem tarthatnak maguknál, hívást vezetékes készüléken fogadhatnak a hét egy előre meghatározott napján. Telefonbeszélgetést saját költségükre kezdeményezhetnek. Mivel a hívás pénzbe kerül, gyakran kérnek visszahívást hozzátartozóiktól. A telefonálásra két telefonvonal áll rendelkezésre. Minden csoport meghatározott időintervallumban telefonálhat, a hívások fogadására nincs egységes gyakorlat. Van olyan csoport, ahol mindennap 14.00-18.00 között, és van, ahol csak bizonyos napokon kapcsolják a hívásokat. Az eltérő szabályozásnak nincs ésszerű oka, a megkülönböztetés ezért önkényesnek minősülhet, ezt a gyerekek is annak érezhetik, és a megfigyelők sem találtak rá magyarázatot. Mivel a kapcsolattartás egy kiemelten fontos része a fogvatartási körülményeknek és intézeti körülmények között mindent felnagyítva érzékel az ember, ez a következtelenség feszültséget is okoz. A megfigyelők javasolják ezért a telefonálási szabályok egységesítését.

Intézet megjegyzése

A telefonálás rendjét Igazgatói Intézkedés szabályozza. Ettől egyes esetben a nevelő eltérhet, ha ezt az egyéni eset kezelése indokolja. Tekintettel az észrevételre, a telefonos kapcsolattartás és esetkezelés jelenlegi gyakorlatát felülvizsgálom.

Levelezés

A levelezés korlátlan gyakorisággal történhet, a leveleket felbontani és lezárni a nevelő jelenlétében kell, azokat ellenőrizni egyébként nem lehet.

5. Eltávozás, kimenő, szabadság, intézeten belüli mozgás

Decemberben 12 nap, augusztusban 21 nap szabadság engedélyezhető, amelyet magaviselet és a nevelési terv határoz meg elsősorban. A gyermekek többsége megkapja a „hosszú eltávozást”. Gondot a gyermekvédelmi szakellátásból jött gyermekek szabadsága jelent, akiket kapacitás hiánya (nyári szabadságolások) vagy az ott elkövetett cselekményük miatt nem, vagy nem szívesen fogadnak átmenetileg sem. Ezek a növendékek a szabadság helyett az intézetben maradnak, de biztosítanak nekik több intézeten kívül szervezett, inger gazdag programot (mozi, strand, kirándulás, fagyizás, stb.)

Az intézeten belül nevelővel együtt mozognak a csoportok. Az Otthon épületben két csoport egy elzárt folyosó két oldalán van elhelyezve a Zárt Intézeti Részleg és a Befogadó csoportok, önálló, több

funkciós komplex szakmai terekkel rendelkeznek. A Fő épületben működnek a Pszichopedagógiai és a Korrekció csoportok, az Egészségügyi részleg és az Iskola.

6. Fenyítések, jutalom

Az intézet igazgatójának szóhasználatával élve: a fegyelmi eljárás egy „kilassított” folyamat, amelyben különösen nagy szerepet kap az okok feltárása. Ebben a folyamatban megtudják az indítékokat, szökés esetén azt, hogy belső vagy külső okok vezettek a fegyelmi vétség elkövetéséhez, valamint ekkor a növendék együttműködési szándéka is megmutatkozik a jóvátétellel kapcsolatban, így ennek alapján készíti elő a fegyelmi Bizottság a javaslatát az igazgató számára. Az eljárás során az érintett növendék írásban is nyilatkozik, panaszjoga biztosított.

2013-ban 103 esetben, 2014-ben eddig 70 esetben volt fegyelmi eljárás az intézetben, majdnem mindig egymás sérelmére elkövetett erőszakos cselekmény (pl. verekedés) gyanúja, szökés vagy az intézménybe való késedelmes visszatérés miatt. Tavaly összesen 51 szökés volt az intézetben, ez átlagos szám az utóbbi években. A szökés tipikusan a késedelmes visszatérést jelenti, a késedelem tartama pár naptól hónapokig terjedő skálán mozog. Mivel az intézet kényszerítő eszközt nem alkalmazhat (ami az igazgató szakmai meggyőződése szerint helyes), ezért a szökésekkel szemben pedagógiai eszközökkel és csak preventíven tud fellépni.

A fegyelmi büntetést kapott gyermekek a súlyosabb fegyelmi ügyekben az ún. zárt csoportba kerülnek. Itt 1 hónapban maximált határozott idejű vagy maximum két hónapos, határozatlan időre szóló elhelyezésre van lehetőség, utóbbi esetben havi felülvizsgálattal. Itt helyben történik az étkeztetés, és a munkafoglalkozás és az együttműködő, normakövető magatartás esetén az intézet iskolájába a gyermekek kijárnak.

Habár az intézet szellemiségével ellentétes, jogszabályi kötelezettség miatt 2015. január elsejével biztonsági elkülönítőt alakítanak ki és felállítják a Javítóintézeti Rendészeti Szolgálatot.

A jutalmazások közül a leggyakoribb az eltávozás, a szaktanári és a szakoktatói dicséret, az eltávozások száma – ami a legértékesebb jutalom – havi átlaga messze meghaladja a havi 10 alkalmat a 2013-as kimutatás alapján.

7. Oktatás, foglalkozások

Az intézet hitvallása a pedagógiai nevelés, és ennek okán is súlyának megfelelő jelentőséget tulajdonítanak az iskolai nevelésnek. Az intézetben minden gyermek jár iskolába (vagy szakmai képzésre). Az iskolába járó gyermekek hetente három vagy négy napot az iskolában (7x40 perces tanórákon), két vagy három napot a munkafoglalkoztatási helyen töltenek. 14 év alatti gyermek nem dolgozik (a vizsgálat idején – és az új Btk. hatályba lépése óta – nem volt 12-14 év közötti gyermek az intézetben).

A gyermekek pedagógiai nevelése nagyon fontos, mert túlnyomórészt kriminalizált háttérrel és háttérből, szocializációs hiányosságokkal érkeznek.

Az intézetbe érkező fiatalok többsége jelentősen elmaradt a tanulásban, jellemzően az általános iskola 4., 5. osztályát fejezték be. Olyan fiatal is van, aki bekerüléskor egyáltalán nem tudott írni, olvasni, illetve a növendékek mintegy 30%-a funkcionális analfabéta. Sokuk számára nehéz a motivációt megtalálni arra, hogy van értelme annak, amit csinálnak, tanulnak („*dilemmává kell tenni, hogy boldogul-e a munkaerő-piacon, adófizető lesz-e*”). A cél annak az elérése, hogy a gyerekek ne a kriminális értékek mentén „fejlődjenek” tovább.

Az intézménynek önálló iskolája és önálló iskolai tantestülete van. Az iskola normál és speciális oktatást (korrekció csoportok) is biztosít.

Idő hiányában a megfigyelőknek nem állt módjában megismerkedni az intézetben folyó iskolai oktatással. A gyermekektől azt hallottuk, hogy idén semmiféle idegennyelv-oktatás nem folyt, és némelyik évfolyamon a fizikatanítás is hiányzott. Ezt nem tudtuk ellenőrizni, az Intézet igazgatója írásban az alábbiakról tájékoztatta a megfigyelőket

- Az intézet belső iskolájában felnőttoktatási kereteken belül, iskolarendszerű – esti tagozaton folyik a tanítás (Nemzeti Köznevelési törvény 2011. évi CXC törvény 60§ (2), (5), (7-9) pontja alapján. Ez a szisztéma teszi lehetővé, hogy a növendékek – a magukkal hozott több éves lemaradásukat így kompenzálva, javítva – egy tanítási évben két osztályt is el tudnak végezni, mivel csak közismereti tantárgyakat tanítunk. A közismereti tantárgyak óraszámának a szükséges szintre növelése a készségtárgyak óraszámának elvonását eredményezte. A készségtárgyak – így a testnevelés vagy a művészeti nevelés az intézet délutáni, csoport tevékenységébe lett beépítve, ahol szakképzett tanárok, előre rögzített tervben, „órarendbe építve” foglalkoznak a növendékekkel.
- A 2012/2013-as tanévig folyt angol nyelvoktatás az iskolában. A törvények változása nem engedi meg (3. melléklet a 2011. évi CXC törvény), hogy - nem nyelvi - tanári diplomával és középfokú nyelvvizsgával taníthassunk. Nyelvtanár heti kettő-négy órás foglalkoztatása csak óraadóként lehetséges, vagy más szakkal kiegészítve teljes állásban. Sajnos, az elmúlt időszakban nem találtunk ilyen kvalitású pedagógust, de a keresést folytatjuk.
- A fizika tantárgy tanítását, mint a többi tantárgy tanítását is a Kerettanterv határozza meg, így a tantárgy bevezetése az egyes évfolyamokra a következők szerint történik:

„FIZIKA A változat

Az általános iskolai fizikatanítás az 1–4. évfolyamon tanított környezetismeret, valamint az 5–6. évfolyamon tanított természetismeret tantárgyak szerves folytatása. A 7–8. évfolyamon a fizika tantárgy alapvető célja és feladata a kémia és biológia tantárgyakkal közösen, az életkori sajátosságoknak megfelelően közvetíteni a Nat Ember és természet műveltségterületének tartalmait.”

Iskolánkban a hetedik és a nyolcadik évfolyamon tanítunk fizikát.

- A 2011. évi CLXXXVII. törvény a szakképzésről és módosításai nagy változásokat indított el a javítóintézeti szakképzésben. Az eddigi oktatási struktúra felnőttoktatási, iskolarendszerű, nappali tagozatos, részsakképesítést adó, OKJ-s képzés volt (faipari gépkezelő és festő). Az új törvény azonban megszüntette az ebben a struktúrában működő részsakképzést (25§. (5)). Az új oktatás-képzés kialakítása személyi és tárgyi vonatkozásokban is megfelelő előkészítést igényel. Az átmeneti időszakban a törvény által engedélyezett tanfolyami képzést biztosítjuk neveltjeinknek. A képzést záró vizsga szintje, formai követelményei, tananyaga hasonló az OKJ-s vizsgákhoz. Ezt rögzítjük a Tanúsítványban is (modulok, képzési – gyakorlati idő stb.). Munkavállalásnál ez a dokumentum hasonló paraméterekkel rendelkezik, mint a részsakképesítést adó bizonyítvány. Tervezzük, hogy szeptembertől teljes szakmai képzést indítunk két éves időtartamban (asztalos és festő, mázólo tapétázó).
- Iskolánkban integrált formában neveljük és oktatjuk a lassabban haladó, tanulásban akadályozott, BTM-es növendékeinket. Számukra könnyített tananyag van feladva és a tananyag visszaadásánál, az értékelésnél is ezt figyelembe vesszük. Oktatásuk egyénre szabott, fejlesztő pedagógus irányításával.

A korábban nagy mezőgazdasági művelést végző intézet mára kisebb méretűvé vált tangazdasága üvegházzal is rendelkezik, ahol zöldségeket termesztene. A gazdaságban jelenleg 10–15 növendék végez munkát. Fűvet nyírnak, gyümölcsfát metszenek, gyümölcsöt szednek.

Problémát jelent, hogy az utóbbi időben leszűkültek a képzési lehetőségek, míg az 1990-es években 10 szakmát tanítottak az intézetben, s a munkaerő-piaci lehetőségek is jobbak voltak,

jelenleg három – a KSH megyei bontás szerinti adatsora alapján kiválasztott – hiányszakmát: a hegesztő, a faipari munkás, a festő szakmát tanulhatják a növendékek. Látogatásunk idején a hegesztőképzés szünetelt, mert a három közül ez a legköltségesebb, egyben a legkelendőbb is, és az intézetnek most nincs rá pénze. Érzékeltünk feszültséget amiatt is, hogy az induláshoz képest a festőképzés nem OKJ-s, a diákok most tanúsítványt kapnak.

A műhelysor kívülről

Az intézet korábban együttműködött a munkaügyi központtal, amelynek eredményeképpen az utógondozott növendékek regisztrált munkanélkülivé válhattak („megjelenhettek a rendszerben”), ezen együttműködés lehetősége ma is adott, azonban mégsem funkcionál.

A párfogó felügyelők esetében is volt egy koordinátoruk (KIH delegálta Aszódra), aki segítette rendszerbe helyezni a párfogó felügyelők által gondozott gyerekeket. Az ideiglenes elbocsátás alatt álló növendékek esetében párfogói felügyeletet rendel el a Bv. bíró, melynek kiemelt feladata a magatartási szabályok betartásának ellenőrzése. Volt időszak, amikor az Igazságügyi Hivatal koordinátort jelölt ki az intézeti növendékek párfogóival való szoros együttműködésre, a magatartási szabályok meghatározására, a növendék segítő, ellenőrző támogatására, a munkahely keresés segítésére. Az élő kapcsolat attitűdváltozást is eredményezett.

A gyermekek hiányolták a mozgást, a sportot, a szabad levegőn tartózkodást. Sportfoglalkozások, gimnasztika, atlétika kötelező jelleggel heti egy alkalommal van. Ugyanakkor vannak hónapok, amikor ezek gyakoribbak, mivel zajlik az aktuális versenyre történő kiválasztás és felkészítés. Ez figyelemmel arra, hogy az iskolában egyáltalán nincsen testnevelés, felettébb kevésnek látszik. Ezért a délutáni időszakban biztosítják a testnevelés foglalkozásokat. Rendszeresek az edzések (pl. foci, atlétika, gimnasztika lehetőleg kint, kedvezőtlen időjárás esetén a tornateremben). Nem beszélve arról, hogy a kapálás vagy reszelés összehasonlíthatatlanul más élményt nyújt, mint a közös sport vagy egyszerűen csak a közös időtöltés a többiekkel a szabad levegőn. Figyelemmel arra, hogy az intézet területén kiváló sportpályák vannak, megítélésünk szerint a gyerekeknek több időt kellene és lehetne szabad levegőn tartózkodniuk. Nem megnyugtató, hogy utólagosan is nehéz rekonstruálni, megvolt-e valóban a napi legalább egy óra szabad levegőn tartózkodás, ami nemzetközi minimumszint.

Intézet igazgatójának megjegyzése

A tervezet legsúlyosabb megállapítása. Álláspontunk szerint nem ez jellemző az intézet általános működésére. A testnevelés, testi nevelés, a sport kiemelt szerepet és teret kap az intézet hétköznapijaiban. A serlegek, kupák, érmek, oklevelek számossága jól mutatja ennek a vélekedésnek a megalapozottságát. A monitorozást megelőző hónap időjárása szokatlanul sok esővel és viharos erejű széllel volt jellemezhető.

A szabad levegőn tartózkodás fókuszba állítása azokat a fiúkat érinti érzékenyen, akikben az előzetes letartóztatás börtönben történt végrehajtása „nyomot” hagyott. A javítóintézeti napi rutin részét képezhetné az előre betervezett szabad levegőn tartózkodás, de ez nem pedagógiai tartalmú, nevelői jellegű program. Számos tevékenységet szervezünk az épületen kívüli tereinkben. A park, mint terápiás tér, szinte naponta aktívan üzemel. A szökőkút környezete megnyugvással tölti el a fiúkat, a nevelői beszélgetések ott másként zajlanak, mint a csoportban. Ez a fiúk számára nem a szabad levegőn tartózkodás szükségletét elégíti ki, nem is illeszthető a vonatkozó minimumsztenderdhez. Természetesen az épületen kívüli tevékenységek gyakorlata, abban az esetben meglassul, ha a nevelőnek információja van arról, hogy szökésre készül valaki az udvarról.

Látszólag ezzel a szabad levegőn tartózkodás igényének kielégítése odázódik vagy sérül és ezt panaszolja meg a fiatal, míg ezzel párhuzamosan egy speciális prevenció valósul meg. Ebben a folyamatban az érintett fiatal a feszültsége minden egyes esetben megnyilvánul, ezt követően kerül feldolgozásra és feloldásra a helyzet.

Ugyanakkor sportversenyek és más szabadidős programok más intézetekkel, pl. esztergomi lánynevelő intézet, közös Mikulás, Gyermeknap, vannak, csak ezek kiemelt napokhoz, eseményekhez kötődnek, és nem a mindennapi rutin részei.

A megfigyelés ideje alatt is (keddi napon) kézműves, készségfejlesztő játékok volt kiállítva az aulában, valamint segítőkutyák érkeztek és hennafestő is foglalkozott a gyerekekkel.

Az intézet folyosóinak és helyiségeinek falai és polcai számtalan olyan művészeti alkotással voltak díszítve, amelyet az elmúlt években a növendékek készítettek.

Az intézet 1990 óta rendelkezik imateremmel, majd kialakításra került a kápolna, amely nemcsak az intézet növendékeinek, dolgozóinak, hanem a város lakosságának is nyitott jelleggel működő hitéleti központja.

8. Egészségügyi, pszichiátriai ellátás

Egy évvel ezelőtt az intézet saját orvosa elhunyt, azóta a helyben illetékes háziorvos naponta 7.00-8.00 óra között (sokszor 6.30-8.30 között is) érhető el az intézetben. Egyebekben két szakápolónő és egy nevelő dolgozik az egészségügyi részlegen. A növendékek az orvosi ellátás kapcsán vegyesen nyilatkoztak. Egy részük szerint az orvosi ellátással semmi probléma nincs, mások azt mondták, hogy minden panaszra ugyanazt kapják (C-vitamin és mentolos kenőcs), késve viszik ki őket pl. fogászatra, nem hisznek nekik, hogy lázasak, és pl. egyikük elmondása szerint allergiás, de itt nem kapott gyógyszert, pedig a problémát jelezte.

Intézet igazgatójának megjegyzése

Ez egy általános reflexiója a gyerekeknek, ami akkor is így volt amikor 0 – 24 órás orvosi, pszichiátriai gondozásuk helyben megoldott volt. Megjegyzést igényel az észrevétel azért, mert minden nap a reggeli átadás – átvétel eljárásának rutin része a gyerekek egészségügyi jellegű panaszainak meghallgatása. A meghallgatáson az ügyeletes vezető minden esetben jelen van. A panaszok gyakorisága változó, sokszor az iskolai vagy a munkahelyi leterheltséggel mutat arányosságot. Ezekben az esetekben is – ugyanis, amikor szeretné elkerülni a növendék az iskolai

számonkérést, vagy a munkafoglalkoztatás napi követelményét – orvosi vizsgálatára, illetve az orvos javaslatára szakorvosi kivizsgálása valósul meg. A megüresedett orvosi beosztás betöltése érdekében pályázatot írtunk ki.

A fiatalok közül az intézeti pszichológusi, teljes körű anonim önkitöltő kérdőíves vizsgálat alapján 88,6% kipróbált már valamilyen kábítószer, 10%-uk pedig rendszeres szerhasználó (pl. marihuána, herbál). A szerek első kipróbálásának átlagos ideje 13,24 év, a 88 megkérdezett növendék közül 74 fogyaszt alkoholt, közülük 30 rendszeresen. Az alkoholt átlagosan egy évvel a drog előtt kezdik el használni. Sok növendék – nagy többségében a gyermekvédelmi szakellátásból érkezők – súlyos gyógyszer-, nyugtatófüggő (pl. Rivotril) (a pszichológus elmondta, hogy van olyan közöttük, aki 5 éves kora óta nyugtatón élt). A bekerülésüket követően orvosi felügyelettel 1-2 hét alatt jellemzően sikerül őket stabilizálni, és a legtöbb esetben el is hagyhatják a gyógyszereket. Eltávozást követően azonban gyakran kerülnek vissza drog hatása alatt.

9. Utógondozás

Az utógondozást a növendék önkéntesen választhatja. Maga az utógondozás hiánya arra a helyzetre reagál, hogy a javítóintézeti nevelés határozott idejűvé vált, ezért megtörténhet, hogy a nevelés egy fontos fázisában jár le az intézkedés időtartama (pl. pár hónappal az iskola elvégzése vagy érettségi, valamilyen szakma megszerzése előtt). Ebben az esetben a nevelés önkéntes, szerződéses alapú meghosszabbítása jelenthet ma megoldást.

Az utógondozás választása korábban tömegesen volt jellemző (2000-2004 között az elbocsátottak kb. 40%-a kérte), mára az igény csökkent. 1992-ben az intézet Utógondozói Alapítványt hozott létre. 3 db 30 nm²-es garzonlakás áll rendelkezésre erre a célra (az intézet területén lévő egyik épület az ún. utógondozói ház), ahol a fiatal másfél évet tölthet (hat havonkénti felülvizsgálattal). A látogatás idején egy lakásban lakott utógondozott fiatal.

Ezen megoldás mellett a jelenlegi utógondozói szisztéma az integrált utógondozás. Ennek keretében a gyermek nem az utógondozói házban lakik, hanem az intézetben marad és az elsődleges célja a tanulmányok befejezése. A motiváció tehát ma már elsődlegesen pedagógiai, és ehhez alkalmazkodik szükség esetén a szankció is: a tanulmányok folytatásától és a bizonyítvány megszerzésétől való eltiltás.

Az intézetigazgató által megfogalmazott igény, hogy sok szempontból segítené a rendszer működtetését és fokozná az eredményességet, ha nyomon tudná követni a távozás után a gyerekek sorsát. Egy visszacsatolós rendszerre lenne szükség, amely napjaink viszonyai között, a hatályos jogszabályi környezetben – elsősorban adatvédelmi követelmények miatt – nem működőképes. Az utánkövetésben a megfigyelők szerint a pártfogó felügyelet vállalhatna szerepet, ehhez – és az adatvédelmi problémák kezeléséhez – jogszabályi változtatásokra lenne szükség. Ennek bevezetését az Emberi Erőforrások Minisztériuma tervezi.

<i>Az intézetből elbocsátott fiatakorúak száma</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>
Ideiglenes elbocsátott	42	34
Véglegesen elbocsátott	53	54
Szabadságvesztés büntetés miatt elbocsátott	2	9
Más javítóintézetbe elbocsátott	6	3
Bírói felmentéssel elbocsátott	-	1
Elhunyt	-	1
Intézetből elbocsátottak száma összesen	103	102

10. Személyi feltételek

Az intézetben 166 fő dolgozik jelenleg, közülük 129 szakmai munkakörben, 37 pedig egyéb munkakörben. A legtöbb alkalmazott nevelő és gyermekfelügyelő (összesen 86). Az oktatásban 7 tanár és 3 szakoktató vesz részt. Ez az a létszám, ami biztosítja a tisztességes szakmai munkavégzés személyi feltételeit.

11. Jogorvoslat, panasz

Az intézet törvényességi felügyeletét ellátó ügyész legalább kéthetente, előzetes bejelentkezés nélkül tart törvényességi ellenőrzést az intézetben. Ilyenkor beszélget az újonnan befogadott gyermekekkel és az intézetet végigjárva találkozik a korábban befogadott növendékekkel. Azok, akik találkoztak már az ügyésznővel nagyon pozitív tapasztalatokról számoltak be. A megfigyelők között volt olyan tag, aki már 10 éve jár zárt intézetekbe, de olyannal még soha nem találkozott, hogy a fogvatartottak az ügyész munkáját dicsérik. Ez a tapasztalat mindenképpen üdítő színfolt.

Mindazonáltal az ügyészségi panasz és az igazgatói panasz igénybevételenek módja a megfigyelők szerint kritikával illelhető. Ugyanis az intézet központi, a Napszakfelelős Szolgálat előtti részében, a látogatók és a gyermekek számára könnyen elérhető helyen két-két panaszláda van kihelyezve. Két ládába a gyerekek és a látogatók az ügyészség, a másik két ládába a növendékek az igazgató részére címzetten dobhatják be észrevételeiket névvel vagy név nélkül. Ezzel kapcsolatban több gyerek arról beszélt, hogy nem bízik az ügyészi panasz titkosságában, mert a Napszakfelelős Szolgálatot ellátó alkalmazott mindig láthatja, hogy ki helyez el üzenetet, ráadásul a láda nyílása elég tágas ahhoz, hogy a papírokat ki lehessen piszkálni. Tapasztalataink megerősítik az elmondottakat. Ezzel nem azt állítjuk, hogy az intézet személyzete bármiféle visszaélést követne el az ügyészségi panaszokkal, de többen is arról számoltak be, hogy a nem megnyugtató körülmények miatt inkább nem használják a panasz ezen formáját. Véleményünk szerint a bizalmat erősítené, ha a rés kisebb lenne a ládákon, és legalább a növendékek ügyészi ládája elkerülne a Napszakfelelős Szolgálati fülke elől.

Intézet igazgatóján megjegyzése

Szeretnék utalást tenni arra, hogy említettem a T.Bizottság előtt azt a tényt, hogy a gyerekek rendszeresen használják a panaszládát, élnek panaszjogukkal. A növendékek rendszeresen járnak az igazgatónál is egyéni panaszukkal, az ügyészség munkájának minősítését a panaszok alapján pedig a fentiek is érzékeltetik.

12. Gyermek panaszai és a megfigyelők javaslatai

A megfigyelők módszertanával kapcsolatos fontos megjegyzés, hogy panaszt csak akkor rögzítenek a jelentésben, ha azt több gyerektől is hallották, és azt is jelezzük, ha ugyanazon kérdéssel kapcsolatban egymásnak ellentmondó információkat kaptunk. Az intézet vezetése a megfelelő kompetenciák, eszközök és ismeretek birtokában van ahhoz, hogy a jelentésben rögzített megállapításokat megfelelően kezelje. Ez természetesen nem vonatkozik olyan egyértelműen bizonyítható jogsértésre, amelyben valamilyen eljárás megindítása is szükséges, de ilyen megállapítást a megfigyelők az aszóni látogatás során nem tettek.

A megfigyelők majdnem az összes csoporttal beszélgettek, és az általános benyomás az volt, hogy a gyerekek a bánásmódra vagy az elhelyezési körülményekre alapvetően nem panaszkodnak. Bántalmazásról nem számoltak be.

A legtöbb panaszt a zárt csoportban hallottuk, ahol legalább három nyilvánvalóan nehezen kezelhető és sok problémával küszködő gyerek volt éppen. A panaszok közül a megfigyelők szerint az alábbiak említendőek meg:

a) Informális szankciórendszer van életben, aminek része a másodszor ilyen szankcióban részesültek esetében az, hogy állniuk kell szabadidőben, hogy „kokit” kapnak a fejükre, és ezeket fekvőtámasszal vagy guggolással ki lehet váltani. Ezt a gyakorlatot kérdésre minden csoportban megerősítették (vagyis olyanok is, akik korábban voltak ebben a csoportban, de a látogatás idején máshol tartózkodtak). A gyerekek egy része erről semlegesen beszélt, egy részük problémásnak érezte. A megfigyelők szerint nem helyes az informális szankciók alkalmazása, a megalázó koki vagy éppen a tartós állás (akár egy hétig is eltarthat az elbeszélések szerint, napi 1-2 órás időtartamban) gyakorlatának léte és jogszerűsége kivizsgálandó.

Intézet igazgatójának megjegyzése:

Informális szankciórendszer működtetése nem jellemző az intézetben. Ha arra utaló jelzést kapok növendékektől, hogy sérelmezi a vele kapcsolatos bánásmódot, minden esetben megvizsgálom a történeteket. Az ún. „koki”-ról panasz nem érkezett hozzám sem növendéktől, sem ügyész részéről. A tervezetben foglalt észrevétellel kapcsolatban, jogkövetkezmény kilátásba helyezésével egyidejűleg, felhívtam munkatársaim figyelmét arra, hogy tartózkodjanak minden olyan cselekménytől, ami az informális szankciórendszer működésére utalhat, egyben felhívtam a pedagógiai vezetőket a fokozott ellenőrzésre, a részleg pszichológusát pedig az egyéni esetkezelések intenzitásának növelésére.

b) A csoportból **a szabad levegőn tartózkodás rendszeressége** kétséges, többen azt mondták, hogy napi egy órát nem tartózkodnak szabad levegőn. Máshol aztán úgy értelmezték a megfigyelők, hogy mivel a zárt csoport szűk udvaron, elkülönített helyen van szabad levegőn, ezért mondhatták azt, hogy a szabad levegőn tartózkodás ebben a csoportban korlátozott. A csoportnaplók alapján adott tájékoztatás fényében a megfogalmazott kritikát fenntartjuk, a szabad levegőn tartózkodás 2 hónap alatt 16-20 alkalommal nem magyarázható időjárási körülményekkel. Érdekes módon a csoportnaplók alapján éppen a zárt csoportot tartózkodott a legtöbbet szabad levegőn.

Ezen túlmenően elhangzott panaszok, azokkal kapcsolatos javaslatok:

a) Egészségügyi ellátás kapcsán lásd a 7. pont első bekezdését,

b) Sokan hiányolták a **konditermet**, amit nem lehet senkinek használni, pedig van. A rendszeres testnevelés hiányával együtt ez szubjektíve érthető, de fontos megjegyezni, hogy az igazgató elmondása szerint nevelési koncepció része az, hogy a testedzés ezen formáját nem engedélyezi a feltételek fennállása ellenére sem.

Intézet igazgatójának megjegyzése

A konditerem használatával kapcsolatos feltételek egy részét képezi az eszköz. További részét képezi a szakszerű eszközhasználati gyakorlattal rendelkező, felelős szakmai kompetenciával és jogosultsággal rendelkező szakember. Jelenlegi lehetőségeink nem elégségesek, a konditerem működtetésére, a használat saját felelősségére történő engedélyezése nem vállalható.

c) Az önkényes **telefonálási gyakorlat** felülvizsgálandó (lásd 3. pontot),

d) **A csoportba kerülés oka** nem megismerhető és azzal kapcsolatos jogorvoslat nem ismert. A megfigyelők szerint az indok közlésének elmaradása védhető és mivel a csoportba sorolás nem jár jogkorlátozással (a zárt csoportba kerülés sem hasonlítható egy magánelzáráshoz semmilyen tekintetben), a formális jogorvoslat hiánya sem problémás. Viszont érdemes lenne világossá tenni a növendékek számára azt, hogy más csoportba helyezésüket kérhetik az igazgatótól, és magyarázatot is kaphatnak igény esetén az elhelyezésük okára, ha igénylik.

Intézet igazgatójának megjegyzése

A Rendtartás alapján járunk el a csoportba helyezés tervezése során. A csoportba helyezések szakmai alapú döntéseink, fejlesztési, nevelési, gondozási szempontok alapján mérlegeljük a „barátságok/ismerősök/rokonok” alapját történő csoportba helyezés igényének esetleges kielégítését.

A kihelyezés minden esetben személyre szóló és szakmailag megalapozott. Abban az esetben, ha a csoportban tartózkodás során olyan szakmai vélemény fogalmazódik meg, ami szerint indokolt lenne a csoportváltás, akkor azt a növendékkel egyeztetve készítjük elő. Kizárólag a növendék kérésén alapuló csoportba kerülés/váltás, nem minden esetben járulna hozzá a gondozás-nevelés-fejlesztés folyamatához.

e) A megfigyelők számára – bizonyosan azért is, mert büntetés-végrehajtási intézetek körülményeihez „szocializálódtak” – **szokatlan volt az előre lefektetett részletes napirend hiánya**. Az igazgató elmondását - mely szerint a nevelési cél egyedi, autonóm szakmai döntéseket indokol, ezért a szoros, előre lefektetett napirend mellőzendő – méltányolandónak tartjuk, de például a szabad levegőn tartózkodás pontos időtartama azért nehezen rekonstruálható, mert erre a célra sincs kijelölt időtartam.

Intézet igazgatójának megjegyzése

A Napirend tartalmazza a nevelői foglalkozás rendszerességét. Minden nap más és más hatás éri a növendékeket. A célhoz kötött és irányított nevelői foglalkozásokat kiegészíti a spontaneitás lehetőségének és az intuíción alapuló kreatív tevékenység biztosítása. A délutáni tevékenységek a Napirendben meghatározott un. összeüléssel, megbeszéléssel kezdődnek. Ezek azok a stratégiai jellegű ülések, amikor meghatározásra kerül az adott nap délutáni tevékenysége.

f) Nem intézeti kompetencia, de egyetértünk az Intézet munkatársainak álláspontjával, hogy jogszabályi-jogintézményi szinten indokolt lenne a javítóintézeti nevelésre ítélt gyerekek valamilyen utánkövetését, segítő felügyeletét biztosítani, mert az önkéntes utógondozás erre nem tűnik alkalmasnak. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma tervezi ennek bevezetését.